

Проць І.М.,
Львівський державний університет внутрішніх справ
к.ю.н., доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

ЯмковаТ.І.,
ПрАТ «ВНЗ» «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
студент освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», м. Львів

МОВНЕ ПИТАННЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Україна є досить молодою державою, українська мова існує з давніх-давен та незважаючи та історичні події на теренах нашої держави зуміла вижити та стати державною.

Українська мова нерідко відгравала ключову роль в державотворчих процесах упродовж попередніх епох і вплив її сягає у глиб століть. Не кожен сьогодні пам'ятає, що в XVII ст. вона, поряд із польською, була мовою спілкування в парламенті (Сеймі) Речі Посполитої. Староукраїнською послуговувалися молдовські й румунські господарі, нею ж складалися різні юридичні акти, грамоти про встановлення економічних відносин, про проведення меж між землями тощо. Свідченням цього є документи, що датуються XIV–XV ст.ст. Зазначені краї належали до Київської митрополії, котра надсилала туди своїх намісників, архіпастирів, якими нерідко були служителі Києво-Печерської лаври. Одного з них – поета, філософа, релігійного діяча Паїсія Величковського поховано в Нямецькому монастирі на території сучасної Румунії, куди він із Києва привіз культуру перекладання й переписування книг, а також книгодрукування. Староукраїнською мовою написано і Литовський статут – звід законів Великого князівства Литовського [1].

Проте, у сучасній та незалежній Україні існує проблема використання української мови. Така ситуація пов'язана з тим, що Надніпрянська Україна багато століть належала до Російської імперії, а згодом і вся Україна опинилася у складі Радянського Союзу. Відповідно, населенню нав'язувалася російська мова. Крім того, після Геноциду 1932-33 рр., у вимерлі села заселяли росіян, що успішно сприяло поширенню російської мови, натомість українців примусово виселяли до віддалених куточків Росії.

Здавалося, що з проголошенням незалежної України ситуація кардинально зміниться, до того ж, ще до проголошення незалежності в 1989 році Верховна Рада тоді ще УРСР під тиском патріотичних сил прийняла закон «Про мови в Українській РСР», де українській мові надано статус державної, який пізніше (в 1996 році) вже в часи незалежності був закріплений у 10-ій статті Конституції України. 1991 року була прийнята «Державна програма розвитку української мови та інших національних мов на період до 2000 року». Однак у зв'язку з відсутністю відповідальності за порушення цього закону і невиконання названої державної програми відбулося пасивне їх саботування і прямее гальмування, і як результат, цей закон і програма, як і наступні програми, що були прийняті в 1997 і 2000 роках, не реалізовані [2, с. 19]. На початку дев'яностих і двохтисячних переважання російської мови було помітним навіть у кореспонденції, яка нею видавалась, столиця України – Київ був російськомовним. Тому «мовний закон» є частим приводом для суперечок політиків та громадян.

Ситуація суттєво змінилась після подій 2014 року. Це є Революція Гідності та початок російської агресії на Сході України. Українці свідомо обрали шлях розвитку держави у напрямі самобутності.

Відповідно до проведеного опитування у 2018 році половина опитаних все-таки хоче, аби їхні діти (майбутні діти) навчались та говорили державною мовою (51,4% і 48,6%). І лише близько 11% бачать навчання та спілкування своїх дітей російською. Майже всі респонденти вважають, що громадянам України обов'язково володіти державною мовою, а для всіх держслужбовців та для отримання громадянства України потрібно запровадити іспит з української мови. Так само є потреба у реформі освітньої галузі. Більшість виступає за те, аби в усіх державних закладах освіти викладання було державною мовою, щоб викладачі та вчителі спілкувались нею під час усього навчального процесу, а не лише на уроках. Звичайно, всі стверджують, що у загальноосвітній школі необхідно як окрему дисципліну вивчати українську мову. Зауважимо, що лише половина вказала на важливості вивчення російської. Більше того, близько 60% опитаних не бачить потреби у тому, аби російська мова на законодавчому рівні мала якісь переваги порівняно із мовами інших національних меншин. Тому українці таки хочуть, щоб державна мова зміцнила свої позиції та стала домінантною у формальному спілкуванні [3, с. 57].

Якщо ж говорити про законодавче закріплення української мови, то відповідно до статті 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська. Також у 2019 році був прийнятий Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», у статті 1 якого українська мова визнається державною та офіційною, а також зазначається, що статус української мови як єдиної державної мови зумовлений державотворчим самовизначенням української нації. Державний статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України як унітарної держави. Статус української мови як єдиної державної мови в Україні визначається виключно Конституцією України. Порядок функціонування і застосування державної мови визначається виключно законом. Навмисне спотворення української мови в офіційних документах і текстах, зокрема навмисне застосування її з порушенням вимог українського правопису і стандартів державної мови, а також створення перешкод та обмежень у застосуванні української мови тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом [4]. Як бачимо, тепер законодавство складається більш відповідально, оскільки зазначаються механізми забезпечення виконання його положень.

Для того, щоб змінити ситуацію у східних та центральних регіонах країни, з 1 вересня 2020 року відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту», учні російськомовних шкіл з 5 по 11 клас повинні навчатися українською мовою. Російська мова може вивчатися лише як окремий предмет. Таке нововведення не сподобалось деяким батькам та родичам учнів, проте працівники школи проводять з ними роз'яснювальну роботу.

За статистикою, минулого року на Донбасі російськомовних шкіл залишалось небагато – по 5 на Донеччині та Луганщині, а найбільше російськомовних шкіл в Україні було в Харківській області – 66. У Запорізькій та Одеській – майже вповоловину менше – 35 і 34 відповідно. Четвірку «лідерів російськомовного

навчання» замикала Дніпропетровська область із 31 школою. У Києві російськомовних шкіл було стільки ж, скільки і у Львові – по 4. А приблизно у половині районів України вже на минулий рік шкіл із викладанням російською мовою майже не залишалося. Загалом, за часи російсько-української війни, з 2014 року тренд до зменшення кількості шкіл, які діти могли закінчити, не знаючи на належному рівні української мови, був очевидний. За даними Міністерства освіти, з 2014 по 2019 рік кількість російськомовних шкіл в Україні зменшилася втричі – з 621 до 194, із них приватних було 43 [5].

Отже, мовне питання в Україні досить залишається актуальним. Потрібно визнати, що половина українського населення в побуті спілкується російською мовою та вважає її своєю рідною. Проте, ми можемо говорити про суттєві зміни у свідомості людей, адже після трагічних подій у 2014 році українці стали більш свідомими та влада робить усе можливе для популяризації української мови. Можна помітити, що телебачення стає більш україномовним та розмовляти українською мовою стає певним брендом.

Список використаних джерел

1. Мовна ситуація в Україні: дещо про історію та сьогоднішнє. URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=3816>

2. Кочерган. М. Мовна ситуація і мовна політика в Україні. *Світогляд*. № 2. 2008. С. 80

3. Матвеева Н. Сучасна мовна ситуація. *Мова : класичне - модерне - постмодерне: збірник наукових праць / відп. ред. В. Ожоган ; Нац. ун-т "Киево-Могилянська академія". Київ : Дух і Літера, 2017. Вип. 3. С. 273*

4. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19/conv#n575>

5. Майже 200 тисяч учнів перейшли на українську, і це незворотно – мовний омбудсмен. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/mayzhe-200-tysyach-uchniv-pereyshly-na-ukrayins%CA%B9ku-i-tse-nezvorotn%CA%B9o-movnyu-ombudsmen/30817619.html>